

PRVÝ ZÁZNAM O VÝSKYTE MRAVCOLEVA *PALPARES LIBELLULOIDES* (LINNAEUS, 1764) NA SLOVENSKU

Ján SAMAY, Ľubomír VIDLIČKA

Ústav zoológie SAV, v. v. i., Dúbravská cesta 9, 845 06 Bratislava, Slovensko;

E-mail: jan.samay@savba.sk; lubomir.vidlicka@savba.sk

SAMAY, J. & VIDLIČKA, Ľ. 2025. First record of the antlion *Palpares libelluloides* (Linnaeus, 1764) in Slovakia. *Entomofauna carpathica*, 37(2): 208-212.

Abstract: This paper reports the first record of the antlion *Palpares libelluloides* (Linnaeus, 1764) in Slovakia, documented in Raková (Žilina Administrative Region) in September 2025. *P. libelluloides* is a large, conspicuous Mediterranean species whose occurrence north of its natural distribution range is exceptional. Based on the geographical position of the finding and the species' ecological requirements, this record most likely represents an accidental or intentional introduction rather than evidence of natural range expansion. Notes on the species' morphology, biology, habitat preferences, and known extralimital occurrences in Europe are provided. A Slovak vernacular name "mravcolev vážkovitý" is proposed for the species.

Key words: Myrmeleontidae, Neuroptera; first record, Slovakia, introduction, Mediterranean species, distribution, extralimital occurrence

ÚVOD

Mravcolevy (Myrmeleontidae) sú s približne 2000 opísanými druhmi najdiverzifikovanejšou skupinou sieťokrídlavcov (Neuroptera) (OSWALD 2025). Centrom ich biodiverzity sú trópy (MANSELL 1999) a v Európe sa vyskytuje len približne 50 druhov (ASPÖCK et al. 2001). Vďaka špecifickej biológii lariev, veľkosti a nápadnosti imág však patria medzi najznámejších zástupcov neuropterofauny. Medzi nimi vynikajú zástupcovia rodu *Palpares* Rambur, 1842, do ktorého patria tie najväčšie a najnápadnejšie druhy. Z tohto rodu sa v Európe vyskytujú dva druhy: *Palpares libelluloides* (Linnaeus, 1764) a *P. hispanus* Hagen, 1860 (aj keď validita druhu *P. hispanus* sa zdá byť otázná). Zatiaľ čo výskyt *P. hispanus* v rámci Európy je obmedzený na juh Pyrenejského polostrova (niektorí autori ho považujú len za morfotyp vyskytujúci sa sympatricky v celom areáli *P. libelluloides*), *P. libelluloides* sa vyskytuje v celej mediteránnej oblasti (ASPÖCK et al. 2001, ÁBRAHÁM 2012). Práve tento druh však býva sporadicky pozorovaný aj pomerne ďaleko od pôvodného areálu rozšírenia (STEINMANN 1963, CAMMAERTS 1967, GEIJSKES 1974). Podobný aberantný nález prináša aj táto práca v podobe prvonálezu *P. libelluloides* na Slovensku, spolu s poznámkami k jeho ekológii a vývinu.

PALPARES LIBELLULOIDES

S rozpätím krídel často presahujúcim 10 cm patrí *P. libelluloides* k najväčším zástupcom Myrmeleontidae v Európe. Ide o nápadný druh s pomerne širokými krídlami. Sfarbením je veľmi variabilný, svetlý podklad tela a krídel je doplnený o výrazné tmavé vzory a škvrny. Samčekovia sa od samičiek dajú jednoducho rozlíšiť vďaka výrazným a dlhým genitálnym prívěskom (ASPÖCK et al. 1980, DEVETAK 1996, ASPÖCK et al. 2001, KRIVOKHATSKY et al. 2017). Larvy sú veľké, môžu dorastať viac ako 5 cm; sú svetlohnedé bez výrazných tmavších vzorov. Od lariev iných druhov sa dajú rozlíšiť vďaka pomerne veľkej hlave, výrazným očným hrbolom a typickým hryzadlám. Tie sú mohutné, čierne, nesú tri mandibulárne zuby, z ktorých najväčší je stredný a umiestnený je bližšie k apikálnemu než k bazálnemu zubu (BADANO & PANTALEONI 2014).

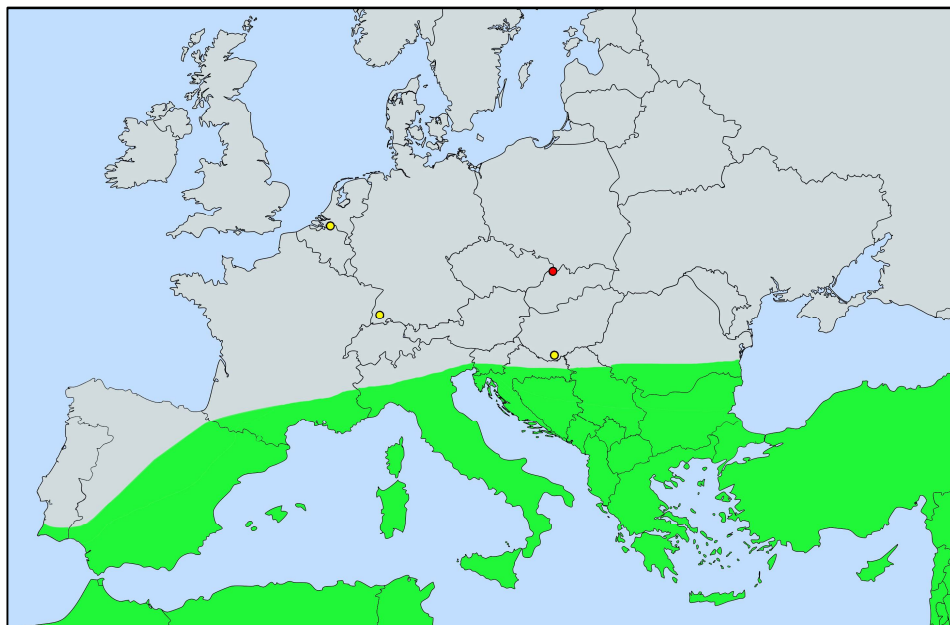
Imága lietajú cez deň aj v noci (ASPÖCK et al. 1980). Sú to aktívni lovci, ktorí vďaka silným tibiálnym trňom a hryzadlám dokážu uloviť aj väčšie a silno sklerotizované bezstavovce (napr. chrobáky) (DEVETAK 1996). Pozorovať sa dajú od konca mája do septembra (ASPÖCK et al. 1980). Larvy si nebudujú lievikovité pasce, ale na korist' striehnu pod kameňmi alebo v detrite nahromadenom pri koreňoch rastlín. Na rozdiel od väčšiny európskych mravcolevov sa tento druh vyhýba aridným biotopom so sypkým substrátom, ale preferuje na vegetáciou bohaté lúky, skalnaté svahy a riedke makchie. Vyskytuje sa vo výškach od 0 do 1000 m n. m., avšak v teplejších oblastiach môžu vystúpiť aj vyššie. Vývin trvá 2 až 3 roky v závislosti od teploty prostredia a dostupnosti potravy (ASPÖCK et al. 1980, DEVETAK 1996).

Ide o široko rozšírený druh vyskytujúci sa najmä v mediteránnej oblasti Afriky, Ázie a Európy. V rámci Európy sa vyskytuje v Albánsku, Bosne a Hercegovine, Bulharsku, Čiernej Hore, Francúzsku, Grécku, Chorvátsku, Macedónsku, Portugalsku, Rumunsku, Slovinsku, Srbsku, Španielsku, Taliansku a Turecku (DEVETAK 1996, MONSERRAT & ACEVEDO 2013, MONSERRAT & TRIVIÑO 2013, KRIVOKHATSKY et al. 2017).

Z literatúry sú známe ojedinelé nálezy mimo prirodzeného areálu rozšírenia tohto druhu, a to z Holandska (GEIJSKES 1974), Maďarska (STEINMANN 1963) a Nemecka (CAMMAERTS 1967) (obr. 1).

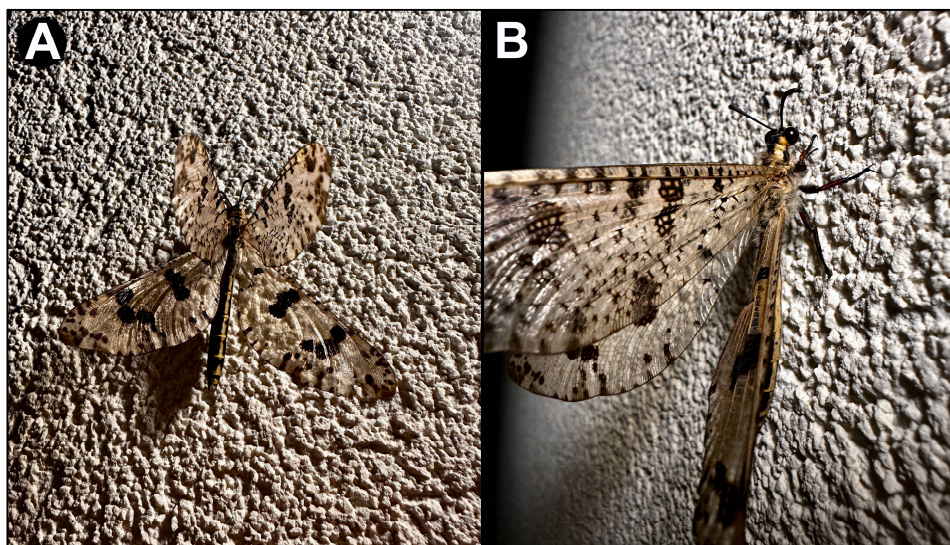
Prvónález zo Slovenska: 1♀, **Raková** (okres Čadca, Žilinský kraj); 49°26'35,0 S, 18°44'53,1 V; 423 m n. m.; 19.IX.2025 (22:34 hod.). Výskyt fotograficky zdokumentoval Jaroslav Šuška na fasáde rodinného domu (obr. 2A-B); det. Ján Samay.

Pre druh *Palpares libelluloides* neexistuje zaužívaný slovenský názov, a preto pri príležitosti jeho prvého nálezu na našom území navrhujeme používať názov „mravcolev vážkovitý“, čo zodpovedá aj zneniu jeho latinského druhového názvu.

Obr. 1. Mapa rozšírenia *Palpares libelluloides* v Európe. **Zelená plocha** – prirodzený areál rozšírenia, **žlté body** – historické záznamy z oblasti mimo areálu rozšírenia, **červený bod** – prvonález zo Slovenska.

Fig. 1. Distribution map of *Palpares libelluloides* in Europe. **Green area** – natural distribution range; **yellow dots** – historical records from outside the natural range; **red dot** – first record from Slovakia.

Obr. 2. Dokladové fotografie prvonálezu *Palpares libelluloides* zo Slovenska. **A)** habitus, **B)** detail tela. Foto J. Šuška.

Fig. 2. Documentation photographs of the first record of *Palpares libelluloides* from Slovakia. **A)** habitus, **B)** body detail. Photo J. Šuška.

DISKUSIA

Aj keď v posledných rokoch prichádza k preukázateľnému šíreniu, niektorých európskych druhov sieťokrídlovcov smerom na sever od ich pôvodných areálov rozšírenia (CANARD et al. 2015; DOBOSZ & ZAMORSKI 2015; GRITSCH 2018), nepredpokladáme, že by aktuálny nález *P. libelluloides* na Slovensku bol týmto prípadom. S najväčšou pravdepodobnosťou ide o náhodnú alebo úmyselnú introdukciu. Dôkazom toho je najmä veľká vzdialenosť od prirodzeného areálu a taktiež poloha nálezu. Je vysoko nepravdepodobné, že by v rámci Slovenska preživala populácia teplomilného, mediteránneho druhu práve v regióne Kysuce, v severnej a chladnej oblasti.

Mohlo sa jednať o náhodnú introdukciu, napr. prostredníctvom substrátu s olivovníkmi alebo stavebným materiálom. Nie je vylúčená ani úmyselná introdukcia, keďže larvy sa ľahko chovajú a veľké pestro sfarbené imága sú naozaj nápadné, čo mohla byť motivácia vedúca k zavlečeniu na Slovensko. Rovnako tomu bolo aj v prípade ostatných ojedinelých nálezov mimo areálu prirodzeného výskytu, čo konštatujú aj ich autori (STEINMANN 1963, CAMMAERTS 1967, GEIJSKES 1974).

POĎAKOVANIE

Práca bola vypracovaná s podporou grantu VEGA 2/0087/25. Veľké poďakovanie patrí autorovi fotografií Jaroslavovi Šuškovovi, ktorý nám ich bez váhania poskytol, a bez ktorého pozornosti a záujmu o prírodu by tento článok nevznikol.

LITERATÚRA

- ÁBRAHÁM, L. 2012. On the other hand, what is this Eastern *aeschnoides*? (Morton 1926) – an undescribed *Palpares* species from the Eastern Mediterranean (Neuroptera: Myrmeleontidae). *Natura Somogyiensis* 22: 65–102. <https://doi.org/10.24394/NatSom.2012.22.65>
- ASPÖCK, H., ASPÖCK, U. & HÖLZEL, H. 1980. *Die Neuropteren Europas I*. Goecke & Evers, Krefeld, 495 pp.
- ASPÖCK, H., HÖLZEL, H. & ASPÖCK, U. 2001. Kommentierter Katalog der Neuropterida (Insecta: Raphidioptera, Megaloptera, Neuroptera) der Westpaläarktis. *Denisia* 2: 1-606.
- BADANO, D. & PANTALEONI, R.A. 2014. The larvae of European Myrmeleontidae (Neuroptera). *Zootaxa* 3762(1): 1-71. <https://doi.org/10.11646/zootaxa.3762.1.1>

- CAMMAERTS, R. 1967. Kommt *Palpares libelluloides* im Schwarzwald vor? (Planipennia, Myrmeleonidae). *Entomologische Zeitschrift* 77: 184.
- CANARD, M., THIERRY, D., CLOUPEAU, R., RAUSCH, H. & WEIßMAIR, W. 2015. A spongillafly new to the French fauna: *Sisyra bureschi* Rausch & Weißmair, 2007 (Neuropterida, Sisyridae). *Bulletin de la Société entomologique de France* 120(1): 19-24. <https://doi.org/10.3406/bsef.2015.2199>
- DEVETAK, D. 1996. *Palpares libelluloides* (Linnaeus, 1764) in the north-western part of the Balkan Peninsula (Neuroptera: Myrmeleontidae). *Annales, Series historia naturalis* 9(6): 211-216.
- DOBOSZ, R. & ZAMORSKI, R. 2015. Dwa nowe gatunki złotooków dla fauny Polski i materiały do poznania sieciarek Beskidu Zachodniego (Neuroptera: Chrysopidae, Hemerobiidae). *Acta Entomologica Silesiana* 23: 1-6.
- GEIJSKES, D.C. 1974. Over een vondst van *Palpares libelluloides* in Nederland (Neuroptera, Myrmeleontidae). *Entomologische Berichten* 34: 29-31.
- GRITSCH, W. 2018. Fund af *Coniopteryx* (*Metaconiopteryx*) *tjederi* Kimmins, 1934 (Neuroptera, Coniopterygidae) – en ny voksnetvinge for den danske fauna. *Entomologiske Meddelelser* 86(1-2): 31-33.
- KRIVOKHATSKY, V., HAJIESMAILIAN, A., MIRMOAYEDI, A., KHABIEV, G., DOBOSZ, R. & OSTROVERKHOVA, M. 2017. *Palpares turcicus* Kocak, 1976 – new name for Iranian fauna and its place in the *P. libelluloides* species group (Neuroptera: Myrmeleontidae). *Proceedings of the Zoological Institute RAS* 321(4): 377-402. <https://doi.org/10.31610/trudyzin/2017.321.4.377>
- MANSELL, M.W. 1999. Evolution and success of antlions (Neuropterida: Neuroptera: Myrmeleontidae). *Stapfia* 60: 49-58.
- MONSERRAT, V.J. & ACEVEDO, F. 2013. Los mirmeleónidos (hormigas-león) de la Península Ibérica e Islas Baleares (Insecta, Neuropterida, Neuroptera, Myrmeleontidae). *Graellsia* 69(2): 283-321.
- MONSERRAT, V.J. & TRIVIÑO, V. 2013. Atlas de los neurópteros de la Península Ibérica e Islas Baleares (Insecta, Neuroptera: Megaloptera, Raphidioptera, Planipennia) [Atlas of the Iberian and Balearic lacewings (Insecta, Neuroptera: Megaloptera, Raphidioptera, Planipennia)]. *Monografias S.E.A.* 13: 1-154.
- OSWALD, J.D. 2025. Neuropterida Species of the World. *Lacewing Digital Library, Research Publication* No. 1. <http://lacewing.tamu.edu/SpeciesCatalog/Main>
Posledený prístup: december 2025
- STEINMANN, H. 1963. Magyarország hangyalesői (Neuroptera). (Myrmeleontidae of Hungary (Neuroptera)). *Folia entomologica hungarica* 16: 211-226.